

# Πέογαμος



## Τοπογραφία

Το Πέργαμον (ή η Πέργαμος), σημερινή πόλη Bergama, έχει χτιστεί στις όχθες του ποταμού Κάικου (σημερινού Bakir ή Bergama Çay), σε απόσταση περίπου 28 χλμ. από τις εκβολές του. Το ηφαιστειογενές έδαφος προσδίδει ιαματικό χαρακτήρα σε πολλές από τις πηγές που αναβλύζουν στην κοιλάδα και τα γύρω υψώματα και χαμηλά βουνά, όπως η Πίνδασος (Kozak) στο βορρά, και το όρος Ασπορδηνών (Yünlü Dağ) στο νότο. Η ίδια η πόλη του Περγάμου είναι χτισμένη πάνω σε ένα ύψωμα από ανδεσίτη ύψους 335 μ., γεγονός που μαρτυρά και η ονομασία της, εξελληνισμένος τύπος προελληνικής λέξης που σήμαινε το οχυρό ύψωμα (burg). Κατά την Κλασική και Πρώιμη Ελληνιστική περίοδο στην περιοχή ανθούσαν οι πόλεις Αταρνεύς και Πιτάνη, καθώς και η Ελαία, που έγινε αργότερα επίνειο του Περγάμου, στις εκβολές του Κάικου.

## Ιστορία της πόλης

### Προελληνιστική περίοδος

Τα πρωιμότερα δείγματα κατοίκησης στην περιοχή χρονολογούνται στην εποχή του Χαλκού. Κατά τη 2η χιλιετία π.Χ. η περιοχή αποτελούσε τμήμα του κράτους των Χετταίων, ενώ την 1η χιλιετία π.Χ. εγκαταστάθηκαν εκεί θρακοφρυγικά φύλα, καθώς και Αιολείς άποικοι.

Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, στην περιοχή βασίλευε ο βασιλιάς Τεύθρας. Εκεί προσάραξε η εγκαταλελειμμένη στο πέλαγος Αυγή, ιέρεια της Αθηνάς από την Αρκαδία, η οποία είχε έρθει σε ερωτική επαφή με τον Ηρακλή και είχε αποκτήσει ένα γιο, τον Τήλεφο. Ο Τεύθρας υιοθέτησε το γιο της Αυγής, ο οποίος αργότερα αντιμετώπισε τους Αχαιούς όταν αυτοί εσφαλμένα άραξαν τα καράβια τους στην Τευθρανία, πηγαίνοντας για την Τροία. Ο Τήλεφος θεωρήθηκε μυθικός ιδρυτής του Περγάμου,

εξυπηρετώντας τη νομιμοποίηση του βασιλικού οίκου των Ατταλιδών.

Η πρώτη ιστορική μνεία είναι αυτή του Ξενοφώντα, ο οποίος αναφέρει ότι το ελληνικό μισθοφορικό εκστρατευτικό σώμα φιλοξενήθηκε από τη σατράπισσα Ελλάδα, απόγονο του εξόριστου αριστοκρατικού γένους των Γογγυλιδών της Ερέτριας. Μετά τη μάχη του Γρανικού (334 π.Χ.) η περιοχή πέρασε στα χέρια των Μακεδόνων. Ο Αλέξανδρος φρόντισε για την οχύρωση του Περγάμου και για ένα διάστημα έμεινε εκεί η δεύτερη σύζυγός του Βαρσίνη με το μικρό γιο τους Ηρακλή.

### Ίδρυση του βασιλείου του Περγάμου

Η μάχη της Ιψού (301 π.Χ.) μεταξύ των διαδόχων του Αλεξάνδρου ανέδειξε ως κυρίαρχο της Μικράς Ασίας το διοικητή της Θράκης Λυσίμαχο. Αυτός διόρισε διοικητή στο οχυρό του Περγάμου το γαζοφύλακά του Φιλέταιρο. Το 282 π.Χ. όμως ο Φιλέταιρος μαζί με άλλους αξιωματούχους αποστάτησε και τάχθηκε με το μέρος του Σελεύκου Νικάτορα. Το 281 π.Χ. ο Λυσίμαχος σκοτώθηκε στη μάχη του Κουροπεδίου και την ίδια χρονιά δολοφονήθηκε και ο Σέλευκος. Ο Φιλέταιρος επωφελήθηκε από το κενό εξουσίας για να ενεργήσει ως αυτόνομος διοικητής του Περγάμου. Στην ουσία όμως δεν πήρε ποτέ τον τίτλο του βασιλέα.

Ο Φιλέταιρος επέκτεινε τον οχυρωματικό περίβολο της πόλης και δημιούργησε ένα νέο οικιστικό τμήμα. Επίσης, ακολούθησε μια πολιτική ευεργεσίας με πανελλήνια εμβέλεια, κάνοντας δωρεές σε γειτονικές πόλεις, αλλά και στο μαντείο των Δελφών. Ο ίδιος δεν απέκτησε παιδιά, αφού, σύμφωνα με τις πηγές, ήταν ευνούχος, αλλά υιοθέτησε τον ανιψιό του Ευμένη, θέτοντας τα θεμέλια για τη δημιουργία μιας δυναστείας.

Ο Ευμένης Α' διοίκησε το Πέργαμον –κι αυτός όχι επίσημα ως βασιλιάς– από το 263 έως το 241 π.Χ. Με μια αποφασιστική νίκη κατά του Αντιόχου Α' περιέλαβε στο κράτος του το μεγαλύτερο μέρος της Μυσίας. Καθώς και αυτός έμεινε άτεκνος, υιοθέτησε τον

ανιψιό του Άτταλο Α' (241-197 π.Χ.), ο οποίος αφού ανήλθε στην εξουσία πέτυχε μια αποφασιστική νίκη κατά των Γαλατών, για την οποία πήρε τον τίτλο «Σωτήρ». Οι συγκρούσεις μεταξύ Ατταλιδών και Γαλατών έμελλε να επαναληφθούν αρκετές φορές στην ιστορία του βασιλείου και να σηματοδοτήσουν το ρόλο του Περγάμου ως «κυματοθραύστη» έναντι των επίφοβων αυτών εχθρών.

Μια από τις πολιτικές κινήσεις του Αττάλου με μακροπρόθεσμες συνέπειες ήταν η συμμαχία του με το Κοινό των Αιτωλών εναντίον του Φιλίππου Ε' της Μακεδονίας. Αυτό κατέστησε τους Ατταλίδες συμμάχους και των Ρωμαίων, οι οποίοι επίσης υποστήριζαν το Αιτωλικό Κοινό. Το κοινό ανταπέδωσε τη βοήθεια, πουλώντας στον Άτταλο την Αίγινα (210 π.Χ.), που αποτέλεσε έκτοτε ναυτική βάση των Περγαμηνών.

Οι φιλικές σχέσεις των Ατταλιδών προς τη Ρώμη συνεχίστηκαν και το 205 π.Χ. ο Άτταλος μεσολάβησε στους Γαλάτες για να σταλεί ο βαίτυλος του ιερού της Κυβέλης από την Πεσσινούντα στη Ρώμη. Το 201 π.Χ. η επίθεση του Φιλίππου Ε' κατά του Περγάμου πυροδότησε το Β' Μακεδονικό πόλεμο (199-197 π.Χ.).

Τον Άτταλο διαδέχτηκε ο πρωτότοκος από τους τέσσερις γιους του, ο Ευμένης Β' (197-158 π.Χ.). Η περίοδος της βασιλείας του χαρακτηρίστηκε από μεγάλη άνθιση των τεχνών και των γραμμάτων, αλλά και από σταδιακή πρόσδεση του Περγάμου στο άρμα της Ρώμης. Η αντιπαράθεση των Περγαμηνών με τον Αντίοχο Δ' Επιφανή έδωσε το έναυσμα στους Ρωμαίους να επέμβουν στα πολιτικά πράγματα της Μικράς Ασίας. Τα κέρδη για αυτούς ήταν εδαφικά και πολιτικά. Ωστόσο, ήταν πια φανερό πως η πολιτική της ζωή εξαρτιόταν πλέον άμεσα από τις διαθέσεις και τις σκοπιμότητες της Ρώμης.

Ο Ευμένης Β' επιδόθηκε σε έργα εξωραϊσμού της πόλης του. Έθεσε το θεμέλιο λίθο για το μεγαλοπρεπή βωμό του Δία και για τη Βιβλιοθήκη του Περγάμου, θεσμοθέτησε τα Νικηφόρια, αγώνες που τελούνταν με κέντρο το ιερό της Αθηνάς, και μετέβη στην Αθήνα όπου συμμετείχε νικηφόρα σε αρματοδρομία των Παναθηναίων.

Ωστόσο η φιλορωμαϊκή πολιτική των Ατταλιδών είχε στο μεταξύ ενοχλήσει αρκετές ελληνικές πόλεις. Το 172 π.Χ. ο Ευμένης Β'

επιστρέφοντας από ένα ταξίδι στη Ρώμη δέχτηκε επίθεση στους Δελφούς. Πληγώθηκε σοβαρά και οι αντίπαλοί του διέδωσαν ότι ήταν ήδη νεκρός. Το περιστατικό αυτό πυροδότησε το Γ' Μακεδονικό πόλεμο, που έληξε 3 χρόνια αργότερα με τη μάχη της Πύδνας (168 π.Χ.) και την ολοκληρωτική ήττα του Περσέα. Οι σχέσεις Ρώμης-Ατταλιδών όμως πέρασαν στη συνέχεια κρίση, καθώς η Σύγκλητος φοβόταν ότι η ανοιχτή συμμαχία τους θα οδηγούσε σε εξέγερση τις ελληνικές πόλεις, οι οποίες θα αναζητούσαν βοήθεια στους Γαλάτες. Ωστόσο, μια νέα νίκη των Ατταλιδών επί των Γαλατών στη Φρυγία το 166 π.Χ. υπενθύμισε στις ελληνικές πόλεις ότι οι Γαλάτες εξακολουθούσαν να αποτελούν φοβερό κίνδυνο. Ο Ευμένης Β' πέθανε τελικά το 158 π.Χ., ορίζοντας διάδοχό του τον αδελφό του Άτταλο, 61 χρονών τότε.

Ο Άτταλος Β' (158-138 π.Χ.) συνέχισε τη φιλορωμαϊκή πολιτική των προκατόχων του: τα ρωμαϊκά στρατεύματα βοήθησαν το Πέργαμον να αποσοβήσει το σοβαρό κίνδυνο από την επίθεση του Προυσία της Βιθυνίας. Σε αντάλλαγμα, στρατιωτικές μονάδες των Ατταλιδών βρέθηκαν στο πλευρό των Ρωμαίων, καθώς αυτοί κατακτούσαν τις ελληνικές πόλεις. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ο Άτταλος Β' τα πέρασε και αυτός ασχολούμενος κυρίως με έργα ανάπτυξης στο ίδιο το Πέργαμον. Πέθανε το 138 π.Χ. αφήνοντας διάδοχό του τον ανιψιό του Άτταλο Γ' (138-133 π.Χ.), έναν άνθρωπο με άκρως αμφιλεγόμενη προσωπικότητα,<sup>7</sup> που πέθανε το 133 π.Χ. Η διαθήκη του επιφύλασσε μια έκπληξη: άφηνε το βασίλειό του όχι σε κάποιο διάδοχο, αλλά στο ρωμαϊκό λαό.

### **Βιβλιογραφία:**

- <http://asiaminor.ehw.gr/forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaID=5749>
- <http://el.wikipedia.org/wiki/>